

Universitat
de les Illes Balears

Provenció i resolució de conflictes a través de l'art: la mediació artística.

Antonio Guillermo Martorell Morey

Memòria del Treball de Fi de Màster

Màster Universitari de Formació del professorat

(Especialitat/Itinerari de dibuix)

de la

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

2017-2018

18 de juliol de 2018

Nom Tutor del Treball: Vicente Javier Rosello Ribas

Índex

1. Resum/Abstract.....	4
2. Introducció.....	5
3. Objectius.....	6
3.1. Objectius generals.....	6
3.2. Objectius específics.....	6
4. Marc teòric.....	7
4.1. Competències socials i cíviques.....	7
4.2. El PEC.....	8
4.3. El conflicte: una oportunitat.....	9
4.3.1. Tipus de conflictes.....	10
4.3.2. El conflicte escolar: conflictivitat dins l'institut.....	10
4.3.3. Els motius i causes del conflicte.....	12
4.3.4. Causes del conflicte dins l'institut.....	17
4.3.5. Com es resolen actualment els conflictes dins els instituts?.....	19
4.4. La provenció.....	23
4.5. La mediació.....	24
4.5.1. La mediació escolar.....	27
4.5.2. La mediació artística.....	28
5. Estat de la qüestió.....	30
6. Metodologia.....	33
7. Propostes.....	34
7.1. Propostes de provenció.....	35

7.2. Propostes de mediació artística.....	44
8. Conclusions.....	52
9. Bibliografia.....	54

1. RESUM.

El següent treball té com a finalitat analitzar el conflicte dins els centres d'educació secundària obligatòria, amb l'objectiu de desenvolupar una sèrie de propostes que, a través de l'art i utilitzant aquest com a motor per a les mateixes, ens permeti arribar a una satisfactòria resolució del conflicte, utilitzant la mediació escolar i la mediació artística, a més d'oferir eines per a la provenció dels conflictes.

Per fer-ho, primer s'exposa tota una base teòrica d'anàlisi del conflicte, els motius i les causes d'aquest, així com una investigació sobre la manera en que actualment es treballa i resol dins les aules.

Tot seguit, es desenvoluparan una sèrie de propostes didàctiques originals de provenció i resolució de conflictes a través de la mediació, que han estat creades segons el marc teòric exposat amb anterioritat. Tot això, utilitzant l'experiència i el coneixement propi en l'àmbit artístic, així com l'experiència pràctica dins el centre de secundària IES Blanca Dona.

Paraules clau: conflicte, mediació, art, provenció, resolució.

ABSTRACT.

This master project is intended to analyse the interpersonal conflicts at Secondary School throughout the education center. As a result of this analysis, a set of proposals has been developed using The Arts as an approach to the conflict resolution. The role of Art as a medium not only has proven to resolve the conflict satisfactorily with school and artistic mediation, but also it has prevented the conflict from escalating.

The theoretical framework of the conflict analysis is exposed at the first stage of the project, including both: conceptual causes of conflict and the state of art of conflict management in school. During the second stage of the project and guided by the literature previously reviewed, a new range of conflict resolution

tools in classroom have been provided using artistic mediation. To achieve this, the own educational background in Arts and the practical experience of working as a supporting teacher at the Secondary School of IES Blanca Dona has been crucial.

2. INTRODUCCIÓ.

L'art construeix. L'art és un llenguatge, un mètode d'expressió tan vàlid com els idiomes i, per alguns, fins hi tot els hi pot resultar més fàcil comunicar-se a través de l'art que no pas amb les paraules. I és que al cap i a la fi, el llenguatge artístic és tan vell com el llenguatge en si mateix. De la mateixa manera, el conflicte, està intrínsec dins l'ésser humà d'ençà que l'home es considera home. El conflicte, igual que l'art, el trobem a tot arreu, sempre sorgeix inevitablement, doncs de la mateixa manera que totes les persones són diferents, també ho són les seves maneres de pensar i és aquí quan sorgeixen els conflictes.

Els instituts no en són una excepció. Però a més, els instituts, són una oportunitat per crear una societat millor i més preparada davant els conflictes que ens trobarem al llarg de la nostra vida.

Si bé hi ha diverses maneres d'afrontar els diferents conflictes que poden sorgir dins un centre d'educació secundària, aquests últims anys hem vist com la mediació, com a mètode per a la resolució, cobrava gran importància dins els nostres centres així com les competències cíviques i socials o per a la construcció de la pau. Per altra banda, conceptes com la provenció dels conflictes encara no han acabat de calar dins els nostres centres.

Per això, el propòsit d'aquest treball serà el de desenvolupar una sèrie de propostes per a la provenció i resolució dels conflictes utilitzant l'art com a eina per fer-ho. Això significa que hi haurà una sèrie de propostes per a la provenció del conflicte i per altra banda, una sèrie de propostes didàctiques per a la resolució del conflicte un cop sorgeixen, partint de metodologies com són la mediació artística i la mediació escolar.

Per fer-ho, analitzarem les principals causes així com els principals conflictes que sorgeixen actualment dins els centres i fora d'ells, com es resolen i quines metodologies s'utilitzen. Això, junt els estudis ja existents, ens proporcionarà la base per a poder desenvolupar tot un seguit de propostes didàctiques que, a través de l'art, ens porti no només a resoldre els diferents conflictes que ens trobem dins un centre educatiu, sinó que a més sigui una oportunitat per a la millora com a individus i com a societat.

3. OBJECTIUS

3.1. Objectius generals.

- Elaborar i implementar estratègies basades en l'expressió artística per a la provenció i la resolució de conflictes dins els centres d'educació secundària.

3.2. Objectius específics.

- Determinar quins són els principals conflictes que es troben dins els centres escolars actualment i quines són les seves causes.
- Fomentar l'ús de la mediació artística com a recurs alternatiu per a la resolució de conflictes dins els centres.
- Promoure valors de respecte i tolerància dins les aules a través d'eines alternatives basades en l'expressió artística.

4. MARC TEÒRIC.

4.1. Competències socials i cíviques o per a la construcció de la pau.

La competència per a la construcció de la pau és aquella que es refereix a tot allò que fomenta i promou els valors, actituds i coneixements per a la pau i convivència pacífica entre els individus d'una mateixa o diferent comunitat, amb un especial èmfasi en desenvolupar la consciència sociocrítica dels individus i en educar en i per al conflicte, sempre a través de metodologies no violentes. Actualment, aquesta no es troba contemplada dins el BOIB amb aquest nom, sinó que ho fa sota el nom de competència social i cívica.

Aquesta competència s'ha anat integrant dins els instituts i escoles a través dels diferents documents del centre com puguin ser el reglament d'organització i funcionament (ROF) o més concretament, el projecte educatiu del centre (PEC). Amb l'objectiu de promoure i donar a conèixer eines que ens portin no només a una solució dels conflictes, sinó que ens permetin fer una anàlisi del mateix, la competència social i cívica ofereix habilitats i solucions a través de tècniques com el diàleg i la mediació.

Així, en els últims anys hem vist com aquestes competències s'han anat desenvolupant dins els nostres centres amb cada vegada més força i notorietat a través de diferents activitats i propostes, les quals moltes d'aquestes són realitzades per organitzacions fora de l'àmbit educatiu, com són per exemple les diades informatives sobre l'assetjament o les sessions que alguns col·lectius ofereixen dins les aules per conscienciar, per exemple, contra la violència masclista.

La proliferació d'aquestes competències no és d'estranyar si mirem quins han estat els principals conflictes socials que hem experimentat aquesta darrera dècada, no només dins el nostre país o entorn més pròxim, sinó també des d'un punt de vista més global: els conflictes armats a l'orient mitjà amb una

conseqüent migració massiva, l'enduriment de les mateixes polítiques migratòries, una crisi econòmica que precipita el gir de molts països cap a polítiques extremistes, el sentiment de falta d'identitat de la joventut, la dificultat per a detectar nous problemes així com conflictes morals derivats del ràpid avanç de les noves tecnologies de la informació i comunicació, o la impotència de gran part de la població per la falta de justícia social que no fa més que alimentar l'odi i el rancor entre la població. I si bé podem pensar que molts d'aquests problemes no són nous, mai havien tingut tanta visibilitat com tenen ara, gràcies també a la proliferació i avanç de les TIC.

Per això, i perquè el que volem amb aquest projecte és ser capaços d'afrontar-nos al conflicte i fer-ne d'aquest una oportunitat de millora, la competència social i cívica i el que aquesta representa dins els centres educatius, serà el punt de partida d'aquest treball.

4.2. El PEC (projecte educatiu del centre).

El PEC és el primer document que ens trobem dins els centres per fer front als diferents conflictes que es poden donar dins un institut. Segons la definició del departament d'ensenyament de la Generalitat de Catalunya, el PEC és un document que inclou els trets d'identitat del centre, els principis pedagògics, els principis organitzatius i el projecte lingüístic. En aquest document s'especifiquen els valors, els objectius i les prioritats d'actuació del centre, la concreció dels currículums que s'imparteixen i el tractament transversal en les àrees, matèries o mòduls de l'educació en valors i altres ensenyaments (Generalitat de Catalunya, 2014).

I com s'elabora aquest document? En l'índex orientatiu del PEC del Govern de les Illes Balears ens diu que el document ha de ser elaborat per l'equip directiu del centre, amb aportacions de tot el sector de la comunitat educativa i ha de ser aprovat pel consell escolar amb majoria de dos terços. També s'especifica que aquest ha de ser revisat cada cinc anys (Govern de les Illes Balears, 2008). Per tant, es convenient que aquest es vagi actualitzant cada cert temps.

Així, és important que es faci especial incís en les aportacions dels diferents sectors de la comunitat educativa, ja que, segons José Antonio San Martín (2003), per una bona construcció de les normes de convivència, el que ell considera essencial, s'han de tenir en compte les aportacions de l'alumnat, que les poden traslladar directament a l'equip directiu. D'igual manera, el professorat pot fer arribar les seves consideracions sobre les normes de convivència a l'equip directiu, que també les tindrà en compte. És fàcil entendre doncs, que quan les normes de convivència es construeixen entre tots, aquestes tendeixen a ser més justes per a tots i la comunitat que conviu amb elles les accepta i sent com a pròpies més que no pas aquelles normes imposades amb les quals normalment la comunitat no s'hi veu reflectida (San Martín, 2003).

4.3. El conflicte: una oportunitat.

El conflicte és inherent a la condició humana. Les persones ens topem constantment amb el conflicte, amb major o menor proporció, doncs és impossible viure dins una societat moderna sense relacionar-se amb les altres persones del nostre voltant, fet que ens condueix, inevitablement, a situacions de conflicte. Això és, principalment i parlant des d'un punt de vista molt general, a causa de la diversitat que conforma la nostra societat: tots tenim maneres de pensar diferents, i encara que aquestes puguin assemblar-se, cada un de nosaltres té els seus matisos. Quan les nostres diferents maneres de pensar es topen, és quan sorgeix el conflicte.

Afrontar les situacions de conflicte no sempre és fàcil, i més quan no disposem de les eines necessàries per fer-ho. El conflicte, quasi sempre, és vist com una situació a evitar, doncs normalment és un moment desagradable on s'han de tractar temes incòmodes i que associem a situacions de certa violència verbal o física i on, a més, es necessita invertir temps i energia. Tot això ens porta a evitar les situacions conflictives, provocant que aquestes s'agreugin encara més.

Això, és degut al fet que no hem estat educats per a gestionar el conflicte d'una manera positiva i productiva. No hem estat educats per entendre els conflictes com una situació positiva per a la millora. El conflicte pot aflorar el pitjor de nosaltres i alhora, és una gran oportunitat. La **perspectiva positiva** del conflicte és entendre i veure les diferents situacions de conflicte com una oportunitat per aprendre i millorar com a persones i com a societat de manera que puguem afrontar i gestionar aquestes situacions sense recórrer a cap tipus de violència, doncs com abans hem dit, són inevitables.

4.3.1. Tipus de conflictes.

Per poder gestionar el conflicte d'una manera positiva, primer hem de distingir entre els diferents tipus de conflicte. Segons Andrew Floyer (2004), hem de distingir entre el **conflicte real i el conflicte irreal**. El conflicte real és aquell que es basa en diferències ben reconegudes i enteses entre interessos, opinions, percepcions o interpretacions: diferències que han estat examinades per les parts en qüestió i que no s'han pogut resoldre. En canvi, el conflicte irreal és aquell que es basa en una comunicació errònia, una percepció equivocada o un malentès. Encara que no estigui fonamentat, un conflicte irreal pot provocar problemes tan difícils de resoldre com un conflicte real, i si no s'afronta amb rapidesa, pot arribar a convertir-se en un vertader conflicte (Floyer, 2004).

El mateix autor però, ens avisa que quasi tots els conflictes contenen elements reals i irreals i ens diu que "mai podem suposar que tot el que veiem és tot el que hi ha" (Floyer, 2004, p. 81), referint-se que només veiem la punta de l'iceberg, un 10% del problema real. Així, el primer que és necessita fer per a resoldre un conflicte, és distingir quins elements del conflicte són els reals i quins els irreals.

4.3.2 El conflicte escolar: conflictivitat dins l'institut.

Com abans hem dit, el conflicte és inevitable i els nostres centres educatius no en són una excepció. Per a Jose Antonio San Martín (2003), el conflicte escolar és tan vell com la mateixa escola. L'únic que ha canviat és que ara hi ha més

interès per aquest. No hi ha més problemes, però sí més visibilitat. I els problemes només són diferents dels de fa uns anys en forma, doncs són els mateixos en fons, i les seves causes i motivacions són les mateixes que tots els problemes en general. No hi ha més violència en la nostra societat, només tenim una societat més preocupada per la violència.

Doncs de què parlem quan parlem de conflicte escolar? A pesar de les diferents reformes educatives: Llei general d'educació (1972), LOECE (1980), LODE (1982), LOGSE (1990), LOCE (2002), LOE (2006), i l'actual LOMCE (2013), l'escola segueix en una situació educativa tradicional i obsoleta, que es veu impotent davant els diferents conflictes que trobem dins els instituts en l'actualitat i que intenta resoldre d'una manera també tradicional, caracteritzada per trets com són la imposició de la voluntat del professor (representat com una figura autoritària), la passivitat de l'alumnat o la impotència del sistema educatiu en general, tant del professorat com dels alumnes, davant els diferents conflictes que sorgeixen.

Aquí, per San Martín (2003), juga un paper fonamental la disciplina i ens indica el següent:

La disciplina actua com un mirall on es reflecteix la naturalesa democràtica de la convivència. No hi ha problemes de disciplina quan les normes són enteses com a bones i es practiquen; i trobem indisciplina i conflictivitat quan l'alumne es nega a complir-les. (p. 30)

Amaia Aguirre (2005) ens explica com el conflicte cobra especial importància durant la secundària, ja que els nois es troben en l'adolescència: un moment de molts canvis on s'està formant la seva identitat. Temps de dubtes, oscil·lacions, exaltació emocional, de recerca, etc. Sobretot, un moment on sorgeix la necessitat de sentir-se acceptats. Els adolescents passen moltes hores de la seva adolescència dins un institut, on formen la majoria de les seves relacions interpersonal i per això es normal que es creïn conflictes dins els instituts.

Entendre els adolescents és essencial per ajudar-los amb els seus conflictes i per això és necessari entendre els diferents factors socials que els envolten, les

característiques de la societat actual. Aquí resideix la importància d'estar sempre actualitzat com a professor.

Però no només els factors socials són els que influeixen als nostres adolescents, sinó que també hi ha altres factors, dels quals el més important potser és el factor familiar: serà inevitable que els nois es vegin influenciats per allò que viuen a casa seva.

Així, Aguirre ens recorda:

Actualment coexisteixen diferents models familiars: el tradicional, el funcional o nuclear i el postpatriarcal. S'està produint una relació més simètrica entre els gèneres i les relacions familiars varien; això fa que es generin nous perfils de pares i, per tant, nous perfils de fills també.
(p. 87)

4.3.3 Els motius i causes del conflicte.

Podem aprofundir una mica més dins les causes del conflicte en els instituts, i per això, farem primer un resum de les principals causes de tots els conflictes en general, doncs aquestes no són en essència diferents de les causes que generen conflictes dins els instituts, només són diferents en forma. Per fer-ho, ens basarem principalment en el que Andrew Floyer (2004) ens explica en el seu llibre *Como utilizar la mediación para resolver conflictos en las organizaciones*, per l'ampli estudi que fa sobre els orígens i causes del conflicte, avalat per molts altres autors.

El conflicte real i el conflicte irreal.

Ja hem vist que per a Floyer (2004) existeixen principalment dos tipus de conflicte: el real i l'irreal, encara que també ens parlarà del conflicte inventat. També ens diu que "quan una situació aparentment trivial està generant més apassionament del justificat, es pot tenir la seguretat que hi ha factors encoberts en joc" (Floyer, 2004, p. 83). Així, situacions aparentment trivials es solen agreujar per considerar-se irrellevants i no aprofundir en les seves causes.

Per això, ens diu que el primer que hem de fer per a resoldre un conflicte és diferenciar entre les causes reals i les irreal, i una de les principals causes dels conflictes irreal és la **comunicació**. Com exposa l'autor, avui dia, amb la ràpida evolució de la tecnologia, la comunicació s'ha tornat molt més instantània, provocant que pensem menys allò que escrivim i ens expressem pitjor, ja que tenim la confiança en que és fàcil corregir allò que diem si ens equivoquem. Per això, ens explica tres coses a fer per evitar els conflictes irreal els quals poden sorgir a causa d'una comunicació errònia:

1. Corregir les comunicacions equivocades.
2. Corregir les percepcions equivocades. Per fer-ho, el que hem de fer és explicar amb molta cura i claredat allò que fem i perquè ho fem.
3. Corregir els malentesos. En general els malentesos són el resultat de les comunicacions equivocades i de les percepcions errònies entremesclades amb:
 - mala informació
 - suposicions equivocades
 - estereotips
 - expectatives no realistes
 - rumors i coneixements d'oïda
 - records, exactes o inexactes, d'experiències passades.

Així, ens recorda que els malentesos es generen quan no dediquem el temps i la molèstia necessaris a examinar el nostre procés de pensament (Floyer, 2004).

Arribats aquest punt també sorgeix un altre tipus de conflicte que és important esmentar: el conflicte inventat. Aquest, no és més que un conflicte irreal iniciat deliberadament, sigui per si mateix o per generar un conflicte real. El motiu que pot tenir la gent per inventar un conflicte pot anar des del més inofensiu fins a la maldat més absoluta. (Floyer, 2004)

El conflicte real: motius.

Així, quines són les causes del conflicte real? Per a Floyer, tots els conflictes responen a un o varis dels següents motius:

1. **els bens en joc:** normalment el motiu de disputa d'algun bé és perquè la possessió d'aquest implica un benefici material. Però sovint, aquest també té un valor simbòlic.
2. **els principis en joc:** elements no materials com són les creences religioses, les ideologies polítiques o les reputacions personals així com la categoria social pública. Com diu l'autor "els principis abstractes poden defensar-se amb tanta força com els béns materials" (Floyer, 2004, p. 94). Aquests principis poden ser absoluts i defensats amb gran coratge i noblesa o, per altra banda, relatius al preu pagat per aquells que els defensen. També ens recorda que com més abstractes són aquests principis, més difícil és calcular el seu valor.

En general, quan un conflicte no aporta cap benefici, es solen introduir els principis per justificar la inversió realitzada en el conflicte. L'autor ens dóna una sèrie de preguntes a fer-nos per a descobrir totes les dades possibles dins un conflicte de principis:

- quins principis estan en joc?
 - de qui són aquests principis?
 - que va sorgir primer, els principis o la conducta que tendeixen a justificar?
 - es tracta d'un principi realment relacionat amb la situació o més aviat és una excusa per justificar alguna causa o comportament menys noble?
3. **el territori en joc:** Floyer (2004) no es refereix només al territori físic, sinó també al psicològic: "el fet d'aferrar-se al territori no és senyal de força, sinó d'inseguretad. La millor manera d'apartar a la gent del seu antic

territori és assegurant-los que tenen un nou territori on poder invertir en seguretat i delimitar els seus drets" (p.100).

- 4. les relacions implícites:** l'autor es refereix a les relacions humanes, les expectatives que es generen sobre aquestes o al xoc de personalitats. Les diferents formes de pensar de les persones, la imposició que exerceix el fort sobre el dèbil o la sensació d'impotència que sovint és la causa de conflictes encoberts que esperen el seu moment per manifestar-se, són algunes de les causes de conflictivitat més comuns.

Saber diferenciar i separar els diferents motius és una tasca essencial per a la mediació i resolució de conflictes en general, doncs s'han de determinar quines són les coses que estan realment en joc.

El conflicte real: causes.

Bàsicament, les causes del conflicte són, com ja hem dit abans, les relacions humanes i tot allò que aquestes provoquen. Pot haver-hi altres causes que ens portin a situacions de conflicte, com per exemple les causes naturals (una tempesta que provoca destrosses, per exemple), però aquí ens centrem en aquelles amb les que podem actuar i decidir. Pel que ens interessa d'aquest treball, parlarem de les tres principals causes que Andrew Floyer (2004) ens exposa:

- 1. Estructures de poder en les relacions:** el concepte de poder i el paper que aquest juga dins el conflicte bé es mereix fer-ne menció a part. Floyer ja ens avisa que "una gran diferència en el repartiment del poder porta al més fort a imposar la seva voluntat al més dèbil i el més dèbil a ofendre's i a resistir-se"(p. 101). Així, autors com Paco Cascón Soriano (2000) ja ens deien que en situacions d'un gran desequilibri de poder, el conflicte seria pràcticament impossible de resoldre. Per això, Cascó (2000) considera que en situacions de desequilibri de poder, el primer que

hem de fer, és reequilibrar el poder a través de l'**apoderament** i la **desobediència**. Aquests dos termes, que en principi ens poden fer una mica de por, per l'autor són entesos de manera que el primer, l'apoderament, és aquell procés per mitjà del qual descobrim quines són les nostres bases de poder i influència, mentre que el segon, la desobediència, és aquell procés pel qual ens neguem a obeir, no de manera arbitrària, sinó de forma conscient, sabent perquè ho fem, argumentant els motius, assumint responsabilitats i conseqüències i aportant alternatives. Així, no fer-ho d'aquesta manera implica en conseqüència, educar en la submissió i en el conformisme. En paraules del mateix Luther King "col·laborar en allò que està bé hauria de ser tan evident com col·laborar en el que està malament" (citada per Cascón, 2000, p. 20). Floyer diferencia cinc tipus de poder: el físic, l'econòmic, el de la informació, l'emocional i el de l'educació.

2. **Expectatives de les relacions:** aquí és essencial parlar del que Floyer anomena **contractes psicològics**. Amb ells es refereix a allò que cada persona espera de l'altre, encara que estigui en el nostre subconscient. Les persones normalment esperem, en major o menor mesura, alguna cosa d'aquells que ens envolten, però com a persones, ens veiem sotmesos a canvis, i amb els canvis, també canvien les nostres relacions i en conseqüència, allò que esperem dels altres. Per això, els contractes psicològics són, inevitablement, una font de conflicte. Quan les expectatives que tenim sobre els altres es veuen frustrades, és més difícil invertir temps i confiança en futures relacions (Floyer, 2004, p. 103). Dins els instituts, els adolescents creen contractes d'aquest tipus constantment atribuint-ho a la seva idea d'amistat.

3. **Xoc de personalitats:** aquesta és una de les causes de conflictivitat més freqüents i alhora, més difícil de solucionar, doncs pot venir motivat per moltes raons, ja sigui l'accent diferent que utilitzen dues persones a l'hora de parlar, com tenir una opinió diferent sobre qualsevol tema. Per Floyer,

l'única manera de resoldre aquesta situació és, primer de tot, admetre la seva existència i tractar de trobar les causes, analitzant els valors, opinions, suposicions sobre l'altra persona (o persones) o els prejudicis sobre els antecedents, per anomenar-ne uns quants exemples.

Veiem doncs com, per Adrew Floyer (2004), el conflicte i el canvi van lligats. Per això ens diu que tot conflicte es refereix a:

- qui ha de canviar
- que ha de canviar
- qui ha de pagar el preu d'aquest canvi
- quin a de ser el preu
- quan i com s'ha de pagar el preu.

Entenem així que, bàsicament, tots els conflictes vénen donats quan una de les parts implicades vol un canvi i l'altra part es resisteix a aquest canvi.

4.3.4 Causes del conflicte dins l'institut.

José Antonio San Martín (2003), ja referint-se més concretament a les causes del conflicte dins els centres educatius, també ens exposa una sèrie de causes que afecten directament als nostres alumnes com són:

1. **La família:** la violència dins la llar, la pobresa o el divorci, són les principals causes d'una família disfuncional i que, sovint, porten als alumnes a rebre una educació inadequada. Això, com és lògic, es veu reflectit dins l'aula a través de comportaments poc adequats i que dificulten una convivència pacífica i respectuosa.
2. **El context social:** la cultura de la competitivitat, la pobresa, la marginació, la falta d'expectatives professionals o les drogues, també poden ser causa de conflictivitat.

3. **Els mitjans de comunicació:** per a San Martín (2003), la televisió, les revistes, la premsa i, aquests últims anys, internet, també són causes de conflictivitat. Igualment, Floyer (2004) ens diu que la mala informació és un dels motius que ens poden portar a malentesos i, en conseqüència, generar conflictivitat. Per San Martín, els mitjans de comunicació són elements a tenir en compte a l'hora d'analitzar les causes de conflictivitat dins els nostres centres educatius, ja que els alumnes no solen tenir la mateixa capacitat d'anàlisi que tenen els adults (sovint, ni tan sols els adults saben fer-ho) i són en gran mesura més influenciables per tota aquella informació a la qual estan exposats, provocant així malentesos amb més facilitat.

Causes específiques d'avui dia.

A totes aquestes causes, San Martí (2003) afegeix unes quantes més que considera específiques de l'actualitat, donades pel moment social que vivim, també pròximes a les que autors com Albert Serrat (2002) ens ensenya. Aquestes són:

1. **La massificació escolar:** aquesta provoca que sigui més difícil gestionar la diversitat, que els interessos dels alumnes siguin més variats així com les seves motivacions i que, en general, sigui més difícil prestar atenció a tots els alumnes de la manera en que s'hauria de fer per poder oferir una educació de qualitat.
2. **La inutilitat de l'escola:** l'actual situació de l'atur o la falta d'expectatives professionals són, entre moltes altres, dos dels principals motius pels quals els alumnes no creuen que l'escola sigui útil pel seu futur.
3. **La descompensació de les funcions de l'escola:** bàsicament, l'autor es refereix al fet que, sovint, siguin més importants les qualificacions o notes

numèriques que el mateix fet d'aprendre. Això, respon a una crisi de valors i a la manca d'un aprenentatge significatiu.

4.3.5 Com es resolen actualment els conflictes dins els instituts?

Si bé aquests últims anys han proliferat diferents metodologies certament útils a l'hora d'afrontar i resoldre els diferents conflictes dels nostres centres educatius, podríem dir que la mediació ha estat, sens dubte, la metodologia que més s'ha integrat dins els centres de secundària, encara que aquesta, com veurem després, no és pas una metodologia nova, però la seva integració dins els centres ha estat lenta i progressiva.

Però abans de veure quins models s'utilitzen actualment per a gestionar els conflictes, parlarem de quines són les actituds que es donen davant tot tipus de conflictes ja que, un cop més, aquestes no són diferents de les que podem trobar dins els centres educatius. Per a Cascón Soriano (2000), podem trobar cinc grans actituds per afrontar el conflicte. Descobrir les pròpies i les dels altres és, en la seva opinió, una feina prèvia important per a la correcta resolució de qualsevol conflicte. Quan analitzem les nostres pròpies actituds, sovint ens sorprendrem a nosaltres mateixos descobrint com l'evasió o l'acomodació són actituds freqüents que fan que els conflictes no s'arribin a resoldre. Aquestes actituds són:

1. **Competició:** quan ens trobem en una situació on, aconseguir el que jo desitjo i fer valer els meus objectius o les meves metes és el més important, sense importar que per fer-ho hàgim de passar per sobre els altres. No importen les relacions personals, en el model competitiu l'única cosa que importa és el benefici personal i, el més fàcil per aconseguir-ho és fer que els altres perdin. Aquesta pèrdua, sovint, significa no només que els nostres rivals no aconseguixin els seus objectius, sinó que representa l'eliminació o la destrucció de l'altra persona. Aquesta

eliminació, dins els centres educatius, es representa amb actituds com l'exclusió o la discriminació, el menyspreu, l'expulsió, etc.

2. **Acomodació:** model en el qual, per tal de no confrontar-nos amb l'altra part, no fem valer els nostres objectius o ni tan sols els exposem. Aquest model, sovint, tendeix a confondre el respecte o la bona educació amb no de fer valer els nostres drets, ja que aquests poden provocar tensió o malestar. En conseqüència, aguantem fins un punt que és insostenible, ens provoca impotència i acabem per destruir-nos o destruint a l'altra part.
3. **Cooperació:** en aquest model és important aconseguir els objectius propis, però també ho són les relacions personals. Proper a la filosofia de la no-violència, els mitjans i la finalitat han de ser coherents. És un model que només accepta solucions on totes les parts implicades surten guanyant. Ho fan cooperant, però aquesta cooperació no s'ha de confondre amb l'acomodació, doncs aquí no es renuncia a allò que considerem fonamental. Sense arribar a cedir, es pot negociar i, de fet, en aquest model és necessari aprendre a no cedir en allò fonamental pels nostres objectius, però sí en allò que és menys important per a nosaltres.
4. **Evasió:** ni els objectius propis ni les bones relacions en surten ben parats amb aquest model, doncs no s'aconsegueixen cap de les dues coses. No afrontem els conflictes, els evitem per por o per pensar que es resoldran per si mateixos. No obstant això, com ja hem vist, els conflictes tenen la seva pròpia dinàmica i, una vegada iniciats, no es resolen per si mateixos, sinó que empitjoren gradualment.
5. **Negociació:** aquest model assumeix que, arribar a la cooperació absoluta és quasi impossible i, per això, planteja que les dues parts guanyin només allò més fonamental, ja que difícilment es podran arribar a entendre al 100%. Molts cops però, quan parlem de negociació, es pensa en una mera tàctica del model competitiu, on el millor negociador surt guanyant.

Per aquest model doncs, és essencial que les dues parts tinguin la sensació d'haver guanyat, ja que si no, estariem parlant de competició o d'acomodació.

Si aquestes són les actituds que generalment trobem enfront dels diferents conflictes, com els afrontem dins els centres educatius? Segons Juan Carlos Torrego Seijo (2001), existeixen tres models per a gestionar el conflicte escolar:

1. El model normatiu: aquell que es basa en la imposició d'una sanció per evitar que l'alumne torni a tenir el mateix comportament i que, al mateix temps, servirà com a exemple pels altres alumnes. Aquest model es fonamenta en una visió reglamentista de la convivència escolar caracteritzada per oferir tot el poder de gestió a un tercer (director, professor, tutor, consell escolar, etc) i dictar unes normes de convivència acord amb el reglament propi del centre. Té un enfocament retributiu de la justícia, doncs posa tota la força de la gestió en la sanció, càstig o correcció per intentar ser justos. A més, es desenvolupa com un procés judicial on un òrgan unilateral dictamina la sanció o càstig segons la legislació vigent.

Aquest mètode, que sembla seguir molt vigent, té certes limitacions segons Seijo. Primer de tot, en quan a l'agressor, no corregeix la seva conducta, doncs no està demostrat que el càstig sigui suficient o adequat per fer-ho. A més, aquests tipus de càstigs solen provocar ràbia i ressentiment, de manera que no s'obliden fàcilment en cas que no es considerin justos. Per altra banda, pel que fa a la víctima, la deixen desprotegida i indefensa davant una possible venjança per part de l'agressor. Finalment, en quant a les parts enfrontades, el conflicte queda sense resoldre's i no acostia la posició de les diferents parts.

2. El model relacional: aquest model gestiona el conflicte a través de la relació entre les dues part. Intenta gestionar el conflicte abans que exploti i

sorgeixi l'agressivitat, mitjançant el diàleg i la trobada interpersonal, sigui per voluntat pròpia o per mitjà d'una tercera persona (mediació).

Parteix del principi que considera que reconèixer l'error per part de l'agressor implica un gran esforç mental i emocional, considerant-ho càstig suficient per a l'agressor. A més, és un exemple pels altres alumnes i s'encarrega que la víctima rebi la recompensa justa. Per a Seijo, els punts en contra són mínims, com és el fet que no sempre resulta fàcil aplicar-lo per culpa de les estructures internes dels centres. Per altra banda, requereix temps i molta energia, ganes, paciència i actituds per a la mediació, el que implica tenir gent formada com a mediadors.

3. El model integrador: intenta integrar els valors d'una sana disciplina democràtica i participativa basada en l'acceptació dels drets i deures de les persones i la cultura pròpia de la gestió de conflictes, especialment la mediació escolar. D'igual manera, agafa del model racional la hipòtesi que el reconeixement de l'error és càstig suficient. Com a únic contrapunt, podríem assenyalar el fet que obliga als centres a tenir un equip de mediació i gestió dels conflictes.

A més a més, Amaia Aguirre (2005) ens exposa una sèrie d'elements de control i seguiment que actualment utilitzen els centres per afrontar la resolució dels conflictes. Entre aquestes mesures trobem les reunions de l'equip docent, les tutories individuals o els contractes didàctics. Destaquen sobretot, els carnets de seguiment individuals: fitxes on es fa un seguiment de l'alumne enregistrant-ne tota la seva activitat dins el centre (faltes de puntualitat, si porta el material necessari, el seu comportament, etc.) i que han de ser firmades pels pares cada setmana. Aquestes fitxes però, poden fer que l'alumne es vegi pressionat, notant que es té una especial atenció sobre ell, fet que ens condueix a una altra forma de segregació, tot el contrari del que es pretén davant un model d'escola inclusiva.

Aguirre (2005) a més, ens parla també dels elements de prevenció que actualment utilitzen els centres, com les tutories grup-classe, els programes específics que responen a programes de convivència, campanyes d'alfabetització emocional, etc. També la confecció i revisió dels documents de convivència del centre de manera que siguin flexibles i oberts a la participació de tot el centre és important per a l'autora, que els assenyala com elements de prevenció del conflicte.

Finalment, aquests últims anys, com diu Jesús Viñas Cirera (2004), s'utilitzen també respostes d'intervenció com són la creació de comissions de convivència plural que poden ser representatives de la comunitat educativa, la formació de mediadors o les organitzacions curriculars que contempen específicament el desenvolupament de la convivència com un element d'actuació educativa.

4.4. La provenció.

Amaia Aguirre (2005), ens parla d'elements de prevenció, però aquest concepte amb el temps ha anat deixat lloc a un concepte encara més important en el qual nosaltres fomentarem les nostres propostes per a la resolució de conflictes que en aquest treball desenvoluparem. Aquest concepte és la **provenció**, i es diferencia de la prevenció en que bàsicament, aquesta assumeix que els conflictes són inevitables, doncs aquests acaben sorgint, ja que són inherents a la condició humana, com em comentat. Així doncs, entenent que tard o l'hora ens veurem afectats per algun tipus de conflicte, la provenció fa referència a aquells elements que ens ajuden i ens donen eines per afrontar els conflictes un cop sorgeixen, evitant així que aquests puguin arribar a estadis de conflictivitat majors i reduint-los als seus mínims.

Per autors com Cascón Soriano (2000), la provenció en l'àmbit educatiu significa "intervenir en el conflicte quan aquest es troba en els seus primers estadis, sense esperar arribar a la seva fase crítica" (p.14).

4.5. La mediació.

No és la meua intenció amb aquest treball exposar i explicar de manera extensa en què consisteix la mediació, doncs ja hi ha una gran quantitat d'informació escrita sobre la mateixa i entenc que per qui li interessi aquest treball, tindrà una mínima noció del que és la mediació i que consisteix. Així, la importància de la mediació en el meu treball resideix en explicar, amb la informació i els referents dels quals dispo, que aporta aquesta per a la resolució de conflictes a través de l'art dins els centres de secundària.

Per Andrew Floyd (2004), un dels grans capdavanters en quant a mediació en les organitzacions, "la base de la mediació és la negociació, i la tasca del mediador consisteix en introduir les característiques especials per modificar l'enfocament basat en la confrontació (...) i orientar-la cap a la solució del problema" (p. 32). Així doncs, entenem la figura del **mediador** com la d'aquell que s'encarrega d'establir unes normes i, sobretot, guiar a les parts implicades per arribar a una solució no violenta del conflicte. Per això, és important recordar allò que Cascón Soriano (2000) ens deia sobre la negociació: aquesta ha de ser entesa com una solució on les parts implicades guanyen en allò que és essencial o, en cas contrari, estariem front un model competitiu on només una de les parts surt guanyant. El mediador doncs, té la funció d'assegurar-se de que el procés és una negociació justa i no una competició.

Sovint però, se'ns oblida que la mediació no és l'única, ni hauria de ser sempre la primera, forma d'abordar els conflictes. Cascón Soriano (2000) ens recorda que la mediació és una eina útil dins del procés de la resolució de conflictes en els casos que les parts han esgotat les possibilitats de resoldre el conflicte per a si mateixos o en les que les situacions de violència o incomunicació impedeixen fer-ho. En aquests casos doncs, es pot demanar la intervenció d'una tercera persona (el mediador) que els ajudi a restablir la comunicació, a tenir un procés just i a construir espais i el clima idoni per afrontar el conflicte. I com ens diuen autors com el mateix Cascón (2000) , Floyer (2004) o Sara Rozenblum (2007),

la decisió final sempre serà de les parts implicades i mai del mediador o mediadora. És important recordar això ja que no totes les situacions on intervé una tercera part són mediació. En la mediació, el mediador s'encarrega fonamentalment del procés i de la relació de les parts, ja que el contingut del conflicte i els acords són cosa de les parts implicades.

Procés de la mediació.

Per explicar aquí el procés a seguir durant la mediació dels conflictes, ens basarem en els estudis de J. Paul Lederach (2000), que a més dels més senzills són també els més populars. Per a Lederach, trobem sis fases durant la mediació:

1. Entrada:

Per començar la mediació s'han de concretar almenys tres coses. Aquestes són:

- **Acceptació:** les parts implicades han d'estar d'acord amb utilitzar el procés de mediació i amb la persona que jugarà el paper de mediador.
- **Recopilació de la informació:** el mediador ha de recopilar tota la informació sobre el conflicte i les parts implicades. És en aquest punt quan el mediador s'encarregarà de diferenciar, com ens deia Floyer (2004), quines parts del conflicte són reals i quines irreal.

És habitual que aquestes dues primeres parts es facin tractant amb les parts implicades per separat.

2. Conte-me:

Les parts implicades contenen la seva versió dels fets una enfront de l'altre. És normal que es caigui en la repetició o que s'expliquin algunes coses que en principi semblen secundàries, però necessàries per arribar al fons del problema. Durant aquesta fase el mediador s'encarrega que les parts s'escoltin mútuament i es faci de manera pacífica i respectuosa.

3. Ubicar-nos:

Es tracta de posar en comú les versions de cada una de les parts, fent una anàlisi i arribant a un acord sobre quin és el conflicte i els problemes a tractar. No es tracta doncs de donar solucions encara, sinó de deixar de banda el passat i establir les bases pel futur, esbrinar el que és essencial per a cada una de les parts. Pel mediador, en aquest punt, pot ser molt útil reformular les preguntes que estan sobre la taula.

4. Arreglar:

És el moment de desenvolupar la creativitat i fer propostes per a una possible solució del conflicte. En aquesta fase el mediador té la funció d'ajudar a desenvolupar la creativitat de les parts implicades i així ajudar-los a proposar solucions, doncs només les parts en conflicte poden aportar possibles solucions. El mediador també s'encarregarà en aquesta fase de recopilar les idees de les parts en conflicte perquè no se'n perdi cap.

5. Acordar:

Aquí, l'essencial és arribar a un acord que puguin satisfer a totes les parts implicades en allò fonamental per a ells i que aquests acords siguin realistes. El mediador doncs, té la funció d'assegurar-se que l'acord compleix aquests requisits i que les parts implicades ho entenen d'aquesta manera i estan satisfets.

6. Verificar i avaluar els acords:

Finalment, és important establir uns mètodes i unes pautes així com un temps físic per assegurar-se i verificar que els acords es compleixen. Això és important també pel mediador o l'equip de mediació implicat, doncs ens permet aprendre dels possibles errors que s'han donat tant en el procés com en el paper que el mediador ha jugat.

4.5.1. La mediació escolar.

La mediació escolar no és un concepte nou i, de fet, ja fa anys que aquesta està contemplada en els documents propis del centre tal com és el PEC. Segons l'experiència pròpia viscuda en el centre IES Blanca Dona durant aquest any 2018 i on he pogut veure com aquesta s'aplicava a conflictes no gaire greus, la utilitat d'aquest mètode és evident. Aquesta, ajuda a fer una anàlisi i a resoldre els conflictes que es donen dins els centres des d'una perspectiva educacional, participativa, respectuosa amb els sentiments dels implicats i, sobretot, ofereix una perspectiva positiva del conflicte.

Els objectius de la mediació escolar, són, entre altres, el de promoure la perspectiva positiva dels conflictes, facilitar els acords constructius, reduir tensions i pacificar les parts implicades. En general, ajuden a crear un clima pacífic i constructiu on es desenvolupen elements com: l'afirmació personal i l'autoestima, la confiança mutu, la capacitat de compartir sentiments, informació i experiències i una actitud positiva i optimista enfront de la vida.

Arribats aquest punt però, és per mi essencial fer-nos la següent pregunta: **es pot utilitzar la mediació en tot tipus de conflictes?** Encara que la gran majoria de conflictes que ens trobem dins els instituts es poden resoldre mitjançant la mediació escolar, per Amaia Aguirre (2005) hi ha algunes excepcions on aquesta metodologia no es pot utilitzar:

- Quan alguna de les parts implicades no mostra suficient interès per resoldre la situació o obstaculitza el procés.
- Si és necessari recórrer a algun precedent legal.
- Si es descobreix algun comportament greu fora de la llei que requereix sanció.
- Si pels motius que siguin algun dels participants es troba incapacitat per a negociar eficaçment.
- Si alguna de les parts necessita provar alguns dels fets que intervenen o interessen al procés.

- Quan els pares o mares d'alguna de les parts implicades no desitgen que el seu fill s'aculli a aquest procés conciliador.
- Quan s'hagi fet ús d'aquest procés en diverses ocasions anteriors durant el mateix curs al mateix alumne.
- Quan l'alumne no ha complert allò establert per les diferents parts en processos de mediació anteriors.

En general, no ens interessa la mediació en casos seriosos com són per exemple casos greus de violència, ús de drogues o armes, agressions sexuals, violència física reiterativa, etc.

També és recomanable evitar la mediació en casos en que els fets són molt recents i les parts implicades estan molt enfadades. En aquests casos i per lògica, és millor deixar "refredar" la situació abans de seguir amb el procés de conciliació a través de la mediació.

4.5.2 La mediació artística.

El concepte de mediació artística, així com el de mediador de l'art, neix durant els anys setanta a Alemanya, però aquest, com ens diu Javier Rodrigo-Montero (2014) en el seu article *Kunstcoop: experiencias de mediación artística en Alemania*, sempre ha estat utilitzat per referir-se a principalment a tres camps. Aquests són, primer, el de l'educació artística, entesa com un aprenentatge útil i educacional de l'art basat en l'experiència en els museus d'art; el segon fa referència a la funció del comissariat d'art, entenent que les exposicions d'art són projectes culturals comunicatius i en conseqüència, la feina del comissariat és la de mediar entre les parts implicades. Finalment, el tercer camp és una combinació de les altres dues formes d'entendre la mediació artística abans explicades i en que es desdibuixa la relació entre art i societat, combinant els diferents camps, artístic i social, obligant així a crear una mediació entre cultura i societat.

Encara que per aquest treball no ens basarem directament en cap d'aquests tres camps abans esmentats, els tres ens són útils pel nostre propòsit, doncs el que pretenem no és altra cosa que utilitzar l'art com a mediador dins el camp social que trobem dins les institucions, en el nostre cas, els instituts d'educació secundària.

Si bé el mediador ha de tenir moltes característiques, hi ha una que potser és la més important: no té capacitat per determinar quina és la solució. Aquesta l'han de determinar les parts involucrades en el conflicte amb l'ajuda del mediador, ja que aquest es preocupa principalment del procés i les relacions entre les parts, com ja em dit. I és aquí on la meua proposta cobra sentit, doncs el que es pretén amb la mediació artística és millorar la relació entre les parts i afavorir el procés amb l'ajuda de l'art. Sota el pretext que l'art és útil com a eina per comunicar-se i acostar-se als altres, elements procedents del món artístic com ara són el teatre, la música o les arts gràfiques, afavoreixen la comunicació i ens serveixen, ja que pretenem utilitzar l'art com a mitjà per a la mediació. Partint del que Lederach (2000) parlava quan ens deia que el mediador ha de fomentar la creativitat de les parts implicades a l'hora d'aconseguir arribar a una possible solució del conflicte, la mediació artística permet abordar una sèrie de propostes útils i creatives per a la resolució dels problemes, ja que la creativitat és una característica implícita en l'art.

Així i en referència a la creativitat que ofereix la mediació artística per a la solució dels conflictes, Sanchez-Ruiz i Chacón (2012) ens recorden que, encara que no tothom és creatiu, tothom té imaginació i, aquesta, és una eina increïblement poderosa i útil per a la resolució de conflictes.

L'artteràpia.

Pel que pretenem amb aquest treball, és important diferenciar la mediació artística del que s'anomena artteràpia, doncs al llarg de la investigació duta a terme durant l'elaboració d'aquest treball, he observat en diverses ocasions com els dos termes es confonien i, de fet, l'artteràpia té un camp molt més

desenvolupat i amb molta més informació que no pas la mediació artística, almenys de la manera que a nosaltres ens interessa aquesta.

L'artteràpia no deixa de ser, com el seu propi nom indica, una teràpia, on s'utilitza l'art com a motor impulsor de la mateixa. Per dir-ho d'una manera una mica freda però que es pugui entendre fàcilment, mentre l'artteràpia es basa en la psicologia, la mediació artística es basa en el treball social. Entenem doncs l'artteràpia com una psicoteràpia a través de l'art, mentre la mediació artística utilitza l'art per a millorar la situació de persones que es troben en diferents conflictes socials o personals, sent així un concepte més proper al camp de l'educació.

En paraules de la professora Ascensión Moreno (2010), "l'artteràpia no és un model d'educació artística, sinó que és una forma de psicoteràpia a través de l'art" (p.5). I no podem obviar que la teràpia, com el seu propi nom ens indica, és un tractament que aspira a curar utilitzant un diagnòstic previ.

5. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

L'art dins les aules.

Quin lloc ocupa l'art avui dins les nostres aules? Actualment i més enllà de l'assignatura d'educació plàstica, visual i audiovisual quan ens referim a l'ESO, i de les assignatures pròpies del batxillerat d'arts, el qual lògicament gran part de les seves assignatures són directament relacionades amb el món de l'expressió artística, no és difícil trobar avui dia espais dins els centres que utilitzin l'art per a comunicar. En la majoria dels centres públics podem veure obres d'art gràfic, cartells amb recomanacions per a una convivència més cívica o material immobiliari fets pel mateixos alumnes del centre, quasi sempre durant l'assignatura de plàstica o durant les tutories. Per això, em vaig començar a demanar per quin motiu la majoria de d'instituts veuen amb l'art com un element útil pel centre, sobretot en el camp material, però en canvi, no és tan freqüent veure l'art com una eina de comunicació en altres camps, com per exemple per

a la resolució de conflictes, per a fomentar les relacions entre l'alumnat o per a la comunicació entre alumnat i professorat. En aquest sentit, és freqüent veure com aquesta comunicació es porta a terme i es desenvolupa en altres camps, més clàssics. Per posar un exemple, en el centre IES Blanca Dona, així com altres centres, es pot trobar un racó entre els passadissos dedicat a la lectura, amb algunes cadires per seure i un parell d'estanteries amb llibres per triar. També és més freqüent trobar instal·lacions esportives per utilitzar durant les hores lliures o els esplais, així com trobar clubs de jugadors d'escacs, de periodisme o de lectura entre d'altres. En canvi, un cop més, és difícil trobar eines artístiques com ara tòrculs pel gravat, aules de fotografia o qualsevol altre element més enllà de l'aula de plàstica. Però a part de la falta de recursos materials per treballar l'expressió artística, el que no trobem és l'art utilitzat com una eina pel desenvolupament de les competències socials i cíviques. No és freqüent trobar activitats enfocades a millorar la convivència o dinàmiques de grup on l'expressió artística sigui el motor conductor o que s'utilitzi com a precedent per a resoldre conflictes dins les aules. Per això, l'art dins els nostres centres es troba allunyat de la seva utilitat en el camp social i amb poca projecció més enllà de la seva utilitat material.

Per altra banda i parlant amb trets generals, el currículum de l'educació plàstica, visual i audiovisual que actualment s'imparteix, i atesos als llibres que en general s'utilitzen per a aquestes assignatures a més de la meva experiència pràctica, la manera en què aquesta assignatura s'imparteix, queda també a molta distància de la realitat social dels nostres alumnes. En la meua manera de veure, aquesta, obvia la realitat artística i cultural a la qual els alumnes estan exposats avui dia, molts d'ells nascuts ja amb l'existència d'internet i la proliferació de les TIC.

La quantitat d'informació i cultura general a la que els nostres alumnes estan exposats avui dia és tant gran quan la comparem a l'abast cultural al qual nosaltres vam estar exposats, que és difícil de fer-se'n a la idea. Per això, és fàcil entendre que als nostres alumnes no els crida l'atenció les mateixes coses que a nosaltres ens cridaven l'atenció quan érem alumnes.

Aquest fet és, en la meua opinió, essencial per a poder fomentar l'art dins les aules i, sobretot, per al meu propòsit de provenció i mediació artística, ja que crec fonamental estar a prop de la realitat social i cultural dels meus alumnes perquè les activitats i propostes funcionin correctament.

Així, no m'atreuria a dir que l'art no té espai dins les nostres aules actualment, però si que, en general, es troba molt allunyat del camp de la mediació artística i, sobretot, de la resolució dels conflictes. Es troba distanciat de la realitat social actual i en conseqüència, distanciat dels nostres alumnes.

Si mirem més concretament dins la nostra comunitat autònoma, les Illes Balears, i anem a comprovar quin lloc ocupa la mediació artística i la resolució de conflictes dins el BOIB (2015), crida l'atenció el fet que en el mateix, la paraula conflicte, només surt escrita en dues ocasions: en l'article 4 (objectius) i l'article 13 (elements transversals).

Sobretot, crida l'atenció comprovar com la resolució de conflictes a través de l'art sí es veu representada en el currículum d'arts escèniques i dansa, on diu "s'incideix en diverses competències, com ara la consciència i les expressions culturals i les competències socials i cíviques. Aquesta segona es vincula directament en el moment en què, per a la posada en escena, se seleccionen de forma col·lectiva materials dramàtics en els quals es plantegen i es resolen conflictes i situacions de problemàtica social o personal"(Decret 34/2015, de 15 de maig). En el mateix currículum, l'objectiu específic 9 és "estimular el desenvolupament de les habilitats i les capacitats indispensables per resoldre amb coherència conflictes o situacions, mitjançant la creativitat i l'originalitat com a resposta a un estímul, i usar i valorar la improvisació com a tècnica i eina indispensable en les arts escèniques".

Però quan observem el currículum d'Educació plàstica, visual i audiovisual, la paraula conflicte no surt ni una sola vegada. De fet, l'apartat on es fa referència a les competències cíviques i socials, és el més curt de tots els apartats on

s'explica l'aportació de l'assignatura a les competències corresponents. Això és, en la meua opinió, un clar reflex de l'espai que ocupa l'art dins les nostres aules i de com aquest no deixa de ser una qüestió merament decorativa i mai enfocada al desenvolupament de les competències cíviques i socials.

6. METODOLOGIA.

Tipus i context de la investigació.

Aquest treball s'ha portat terme mitjançant una investigació teòrica i a través d'una extensa bibliografia de la qual he elegit només uns quants autors (doncs molts d'ells explicaven les mateixes idees), per després fer una investigació de camp que es va desenvolupar durant les meves pràctiques a l'IES Blanca Dona durant el curs 2017-2018. Sobre això, he utilitzat entrevistes amb varis professors d'institut per saber quin tipus de metodologia utilitzen per a resoldre els diferents conflictes que es troben dins les aules.

Així, les entrevistes no han estat utilitzades directament per l'elaboració de les propostes aquí exposades, però sí que han estat útils per a la confirmació de les bases teòriques abans esmentades.

Elaboració de les propostes.

Per a l'elaboració de les activitats i propostes de provenció i mediació artística enfocades a la resolució de conflictes a través de l'art que en aquest treball s'exposen, he utilitzat el marc teòric i conceptual exposat amb anterioritat de forma que aquest, amb les pertinents explicacions dels diferents experts sobre els motius i causes dels conflictes dins i fora de les aules, juntament amb la meua pròpia experiència durant les pràctiques, a més de la meua extensa experiència en el camp de l'expressió artística, pugui ajudar-me a concretar mesures útils dins els centres d'educació secundària.

Aquestes propostes també s'han elaborat amb un fort interès perquè siguin properes a la realitat social i cultural dels nostres alumnes, de forma que puguin

ser interessants i una opció a tenir en compte pels alumnes del centre on s'apliquen.

Per les propostes de **provenció** he tingut cura que aquestes ofereixin als alumnes eines de comunicació entre els mateixos alumnes i entre alumnat i professorat i que, a més, puguin ser utilitzades tant per alumnes com pels professors o el personal del centre educatiu, ja que és important que es respiri un clima de respecta i cooperació entre tots els involucrats dins el centre sense excepció, des del conserge fins als alumnes passant pel personal de neteja.

Per altra banda, per a l'elaboració de les propostes de **mediació artística i resolució de conflictes**, he utilitzat sobretot els estudis de Lederach (2000) sobre la mediació a fi que les propostes siguin útils a l'hora d'ajudar als alumnes a resoldre els seus conflictes però que al mateix temps, siguin només una guia per a que ells mateixos puguin arribar a la resolució.

7. PROPOSTES

Arribats aquest punt, és important recordar a què ens referim quan parlem de **mediació artística** en aquest treball. Com abans hem vist, hi ha diverses maneres d'entendre el que és la mediació artística, però el que pretenem amb aquest treball és utilitzar aquesta de manera que es materialitzi en una sèrie d'activitats útils per a la provenció i resolució de conflictes, sempre utilitzant l'art com a motor impulsor d'aquestes. Així, la mediació artística dins les propostes de provenció es veu representada de forma que, aquestes, estan enfocades a utilitzar l'art per expressar-se i comunicar-se així com per l'aprenentatge i difusió de les competències socials i cíviques i per a la construcció de la pau.

En canvi, dins les propostes per a la resolució de conflictes, la mediació artística té cabuda entesa de manera que l'art serà l'eina utilitzada pel mediador per guiar els alumnes cap a la correcta resolució dels conflictes. Així, aquestes propostes estaran especialment dissenyades per a la seva implementació **dins el procés de mediació escolar** que normalment utilitzen els mediadors o equips de mediació dins els centres d'educació secundària.

Les propostes, han estat dissenyades de manera que, aquestes, siguin prou flexibles a l'hora de ser adaptades als diferents graus de conflictivitat així com els diferents cursos de secundària. També és important fer incís en què, per tenir èxit en l'aplicació de les propostes, és essencial utilitzar l'observació de la manera en que autors com Zabala (2007) ja ens han ensenyat.

Amb tot, només em queda afegir que l'objectiu d'aquestes propostes no és únicament que els alumnes desenvolupin habilitats artístiques ni tan sols crear joves artistes. El que intentem és difondre i utilitzar l'art com un mitjà de comunicació que pugui ser útil als nostres alumnes en major o menor mesura i, a l'hora, donar-los habilitats per afrontar i resoldre els diferents conflictes abans que aquests sorgeixin o un cop ens trobem amb ells. Així, no crec que les persones hagin de ser artistes per establir un llaç entre l'art i el canvi social, més aviat, només necessiten la voluntat per descobrir-se a si mateixos.

7.1. PROPOSTES DE PROVENCIO.

Proposta de provenció 1: La caixa dels colors.

Objectius:

- Que els alumnes puguin expressar allò que els preocupa en relació a la convivència dins el centre lliurement i fer-ho de manera respectuosa.
- Aprendre a respectar les opinions i preocupacions dels seus companys.
- Resoldre conflictes de manera col·lectiva.

Participants:

Pot participar tota la classe així com el professorat del grup o qualsevol persona del centre que tingui relació amb el grup.

Material:

- Una caixa opaca.
- Fulls en blanc al costat de la capsula.
- Tres retoladors de colors: verd, blau i vermell (preferentment).

Desenvolupament:

Es tracta de tenir tres retoladors de tres colors diferents (per exemple, blau, verd i vermell) i un recipient opac dins l'aula on els alumnes puguin llençar el paper escrit amb tot allò que els preocupa, ja sigui en referència a les instal·lacions del centre, al comportament del grup-classe o qualsevol altra cosa que necessitin expressar. També és important que puguin fer-ho anònimament. Aquestes anotacions es poden fer en qualsevol moment en que els alumnes tinguin accés a l'aula.

Per fer les anotacions s'utilitzaran tres colors distints que, per exemple, poden ser: el verd per allò positiu, el blau per aquelles observacions que puguin aportar alguna cosa, com per exemple, el mal funcionament de les instal·lacions; i finalment, el vermell per allò que creuen que és més urgent tractar.

És important que per a un correcte funcionament, primer s'acordin unes normes entre el tutor del grup (o el professorat del grup en general) i la resta de la classe. Aquestes haurien de respondre a les següents qüestions:

1. Respectar tot el que escriuen els companys, sense obrir la caixa per extreure'n el que els altres companys han escrit.
2. Acordar cada quan es revisa la caixa. Aquesta es pot revisar, per exemple, el dia de la tutoria.
3. Evitar les faltes de respecte o les anotacions molestes o poc serioses.

El dia acordat es revisarà el contingut de la caixa en front la resta de l'aula. És essencial tractar entre tots els implicats els temes que s'expressen amb els escrits, ja que sinó la proposta deixaria de tenir sentit. D'igual manera, és

important que les solucions a cada un dels problemes siguin acordades entre tot el grup-classe a més dels diferents implicats, ja siguin professors, alumnes o els diferents treballadors del centre i que tothom pugui donar la seva opinió o aportar la seva idea per a la resolució pacífica del conflicte.

S'ha d'entendre que els adolescents, sovint, són tímids i amb certa reticència a exposar les seves preocupacions en front de la resta de companys, així com a accedir a un adult o a un professor per explicar-los en privat allò que els preocupa. Per això, gran part de la utilitat real d'aquesta proposta resideix en que els alumnes tinguin la certesa que les seves preocupacions seran tractades davant tota l'aula sense que hagin d'exposar-se ells mateixos davant tot el grup, ja que poden fer-ho anònimament.

Finalment, també és important insistir als alumnes en el fet que la caixa, no només és un mitjà per exposar les seves problemàtiques, sinó que també es pot utilitzar per expressar-se de maneres més artístiques, com sigui escriure poesia que es recitarà després davant el grup, escriure-hi reflexions que es volen expressar anònimament sobre qualsevol tema o, fins i tot, expressar-se utilitzant el dibuix.

Variants: aquesta mateixa proposta es pot aplicar de diferents formes depenent del grup o l'aula en el qual es porti a terme. Per exemple, es pot posar la caixa dins l'aula de plàstica (i tenir caixes diferents pels diferents grups que utilitzen l'aula) implementant normes diferents, com per exemple que s'expressin només a través del dibuix, de la poesia o de qualsevol variant enfocada a l'expressió artística. D'aquesta manera, es fomenta l'expressió artística i no només l'expressió escrita, aconseguint un major desenvolupament de la imaginació de l'alumnat així com del seu coneixement artístic.

Avaluació:

Els mateixos alumnes, així com els professors, són els que decidiran sobre la utilitat de la caixa, doncs si les aportacions que es fan són poc serioses o la caixa no s'utilitza, la proposta deixa de tenir sentit.

Per altra banda, també és important acordar cada quin temps es revisarà la caixa, ja que si aquesta s'utilitza freqüentment, és possible que no sigui suficient una hora a la setmana per tractar les diferents aportacions de l'alumnat. En aquest cas, es pot utilitzar una hora acordada fora de l'horari escolar, algun esplai, etc.

Proposta de provenció 2: Passem a l'acció!

Aquesta proposta de treball parteix del que Augusto Boal (1974) anomenà *teatre de l'oprimit*, que alhora, és una síntesi de diverses metodologies teatrals de les quals la que més pes té és *el teatre fòrum*, també ideat pel mateix Boal. Aquest, pretén rompre la barrera entre l'espectador i els actors, amb la intenció que siguin els espectadors els que participin en l'obra. En ella, es representa algun conflicte de caràcter social el qual no té una solució durant la representació, per tot seguit convidar als espectadors a actuar de forma que la seva acció porti una solució al conflicte. Finalment, es debat entre els actors i assistents les distintes solucions aportades i com aquestes es poden aplicar als conflictes del seu dia a dia.

Objectius:

- Aprendre a desenvolupar solucions útils i pacífiques als diferents conflictes tant de caràcter social com escolars que els alumnes tenen així com a gestionar-los correctament.
- Empatitzar amb els sentiments dels que ens envolten.
- Entendre i aprendre la importància del teatre com a mitjà de comunicació i expressió.

- Aprendre a desenvolupar un pla d'acció de prioritats útil per a la construcció de la pau.
- Relacionar els diferents nivells de transformació social i personal que aporten els diferents conflictes.

Participants:

Pot participar tota la classe així com el professorat del grup o qualsevol persona del centre que tingui relació amb el grup.

Material:

- No es necessita més material que aquell que l'obra a representar requereixi. En general, les representacions dels diferents conflictes no necessita gaire material, ja que el que ens interessa no és una representació teatral clàssica.

Desenvolupament:

Primer de tot, s'elaborarà diversos guions teatrals que siguin representatius dels diferents conflictes els quals els nostres alumnes es vegin exposats. Així, no veurem els mateixos problemes en alumnes de primer de l'ESO que veiem en alumnes de quart d'ESO. Aquests últims, per exemple, potser tindran més interès en problemàtiques de caràcter sexual o estaran més preocupats pels conflictes socials del país més que no pas els alumnes de primer o segon d'ESO. Per això, és important elaborar els diferents guions tenint en compte a quin curs van dirigits. Per elaborar les diferents propostes podem tenir en compte les causes de conflictivitat abans esmentades, com són el xoc de personalitats, els problemes familiars o els problemes derivats directament dels mitjans de comunicació, tals com són el *ciberbulling* o les distintes formes d'assetjament virtual.

Un cop més, és essencial per part de qui elabora els guions (normalment el professor) tenir un fort interès en l'observació dels seus alumnes per saber quines poden ser les seves preocupacions i actuar segons la realitat social dels mateixos alumnes.

Per altra banda, els guions també poden ser elaborats pels mateixos alumnes, de manera que aquest seran un reflex de les preocupacions i conflictes dels mateixos participants, sempre i quan ho facin d'una manera seriosa. Sigui com sigui, és important que el guió inicial no aporti una solució al conflicte que es representa.

Així, un cop es té el guió, es passa a la representació per part dels alumnes o del professorat. Després, es convida als assistents a participar, substituint alguns dels actors en el seu paper per poder aportar la solució que creuen més adient. Això es pot fer tantes vegades com calgui fins que no sorgeixin més propostes.

Finalment, es començarà un debat entre actors i participants (alguns dels quals, recordem, també són actors) on s'exposaran i debatran les diferents opinions sobre les solucions proposades.

Avaluació:

L'avaluació de la proposta és difícil d'establir a curt termini, doncs la seva utilitat només podrà ser comprovada al llarg del temps. A pesar de tot, es pot fer una avaluació aproximada comprovant el grau d'implicació i participació dels membres de la classe. També es pot utilitzar una enquesta que ens ajudi a conèixer quin concepte tenen els alumnes sobre els diferents conflictes proposats i les seves resolucions.

Proposta de provenció 3: El llibre d'artista(es).

Per tal de fomentar el desenvolupament de la creativitat i l'esperit crític a més del respecte mutu entre els nostres alumnes, aquesta activitat, que es pot

realitzar durant tot el curs escolar, pretén que el grup classe creï un llibre d'artista, il·lustrant cada un dels alumnes una de les pàgines del llibre. Però per fer-ho, hauran d'utilitzar una tècnica predeterminada així com utilitzar un dels motius donats per crear l'obra. Aquests motius hauran de respondre a diferents temes d'interès o de conflictivitat pròxims als nostres alumnes per tal de fer-los reflexionar. Els participants no només hauran de treballar la imaginació o investigar sobre alguns dels temes proposats, sinó que a més hauran de tenir cura del treball dels seus companys.

Objectius:

- Aprendre a respectar i apreciar la feina dels altres sense fer-la mal bé ni menysprear-la.
- Reflexionar sobre les diferents problemàtiques que ens envolten i extreure'n una perspectiva positiva de les mateixes.
- Cuidar dels elements que pertanyen a la comunitat sense fer-ne mal bé.
- Desenvolupar la imaginació així com la creativitat dels alumnes.

Participants:

Participa tota l'aula.

Material:

Els materials necessaris han de respondre a les diferents tècniques gràfiques proposades. Així, els materials aquí proposats no resulten una inversió gaire costosa pel centre ni tampoc per l'alumne, en cas que aquest hagués de fer-se'n càrrec (l'ideal seria que el centre aportés el material).

A part, el centre haurà d'aportar també el quadern on treballaran els alumnes. Aquest, per a poder funcionar amb les tècniques proposades, ha de complir els següents requisits:

- Fulles blanques.

- Gruix de les fulles de mínim 150gr (240gr en cas que l'aquarel·la sigui una de les tècniques proposades).
- Ha de tenir les pàgines suficients perquè puguin treballar tots els alumnes.

Desenvolupament:

1. Primer de tot el professor escriurà diferents temes que cregui útil treballar amb els seus alumnes. Aquests temes poden ser: el medi ambient, el racisme, el *bulling*, els conflictes bèl·lics i la pau, la família, l'amistat, l'institut, les xarxes socials, la política, l'art, la història o la violència de gènere.
2. Després farà el mateix, però aquest cop escrivint diferents tècniques gràfiques. Aquestes han de ser adequades per treballar amb el llibre, per això seria convenient evitar-ne algunes, com per exemple la pintura. Algunes tècniques poden ser: el dibuix a llapis, el dibuix a grafit, el collage, l'aquarel·la, un pop-up, la fotografia, els retoladors, el còmic, les ceres, el pastel, el carbó o el bolígraf.
3. Tot seguit, es mesclen els papers dins dues caixes opaques, una per la tècnica i l'altre pels motius. Els alumnes agafaran un paper de cada per saber quina tècnica i quin motiu han de treballar.
4. El llibre començarà a circular entre els alumnes en l'ordre que el professor elegeixi. Els alumnes tenen una setmana per fer la seva il·lustració. Aquesta haurà d'incloure en la part posterior el nom de l'autor, la tècnica i el motiu.
5. Quan acabi la roda, es pot tornar a començar i, si es necessari, amb menys dies per fer la il·lustració en cas que no basti el temps per fer la volta.
6. Finalment i abans que acabi el curs, es mostrarà davant tota la classe el llibre i aquest es pot exposar perquè tot el centre pugui veure'l.

Altres aspectes a tenir en compte:

- El professor o persona que dissenyi els motius serà l'encarregat de vigilar que aquests siguin d'interès pels alumnes i que responguin a les diferents problemàtiques o conflictes que afecten el grup que treballarà l'activitat. Per això, els motius poden ser elaborats, per exemple, entre diversos professors del mateix grup.
- Els motius a tractar poden ser des de conceptes més amplis fins a problemàtiques més concretes. D'aquesta manera, és possible que utilitzin més la imaginació quan se'ls ofereix un concepte més ampli (per exemple, l'art), ja que no és concreta tant allò a il·lustrar, però a l'hora també és probable que la il·lustració reflecteixi més la realitat de l'alumne quan el motiu del dibuix és més concret (per exemple, si se'ls demana que dibuixin un conflicte de l'institut).
- Les tècniques i motius indicats aquí són totalment orientatius i poden ser modificats lliurement mentre la proposta no deixi de banda els seus objectius.
- Per fomentar més la cultura i l'art en general, es pot substituir la caixa de "tècniques" per un altre amb noms d'artistes en el paper o, simplement, afegir una tercera caixa. En aquest cas, les il·lustracions s'haurien d'inspirar en l'artista del paper.
- Si algun alumne no compleix amb el termini de temps donat, aquest no podrà fer o acabar la seva il·lustració fins que acabi la volta.

Avaluació:

Avaluar el grau de participació dels alumnes:

- Presentar la feina dins el temps establert.
- Reflexionar i investigar sobre els temes proposats.
- Respectar la feina dels companys.

7.2. PROPOSTES DE MEDIACIÓ ARTÍSTICA.

Proposta de mediació 1: Junts construïm.

Aquesta proposta de mediació es basa en una metodologia artística molt popular anomenada **cadàver exquisit**, la qual es pot aplicar en una gran quantitat de camps artístics. L'origen del cadàver exquisit el trobem entre els dadaïstes, quan artistes com André Breton, el qual sovint és considerat l'inventor, utilitzaven aquesta tècnica per crear relats o poesies de manera espontània i una mica aleatòria o automàtica. Així doncs, es tractava d'escriure un relat breu i tapar-lo, exceptuant la darrera frase. Després feien arribar el relat al seu company, el qual el continuava llegint només la darrera frase i així successivament fins que tots els companys havien escrit la seva part del relat. Finalment, es llegia el relat resultant, que normalment era de caràcter surrealista.

Objectius:

- Aprendre a respectar i apreciar la feina dels altres sense fer-la mal bé ni menysprear-la.
- Trobar i desenvolupar punts d'interès comú entre les parts implicades dins el conflicte.
- Entendre la importància i conèixer els efectes positius del treball en grup i de la col·laboració.
- Aprendre a utilitzar els mitjans artístics com una eina de comunicació.
- Desenvolupar la creativitat i la imaginació.

Podríem dir que l'activitat consta d'un objectiu principal: que els alumnes implicats dins el conflicte aprenguin que, **junts, poden construir més que separats.**

Desenvolupament:

L'activitat està pensada per ser aplicada durant el procés de mediació escolar. Durant aquesta, el mediador tindrà la feina de trobar nexes entre les parts implicades per intentar reduir allò que els separa i acostar posicions sobre allò que els uneix. Això, normalment es farà durant la tercera fase del procés de mediació de Lederach, en la que aconseguim ubicar-nos i posar-nos d'acord sobre quin és el problema o l'origen del conflicte (vegeu apartat 4.5 *La mediació*). Així, és durant la quarta fase, la que Lederach (2000) anomena "Arreglar", quan, sent coneixedors d'allò que uneix a les parts implicades, el mediador pot proposar l'activitat als alumnes amb l'objectiu que, aquests, deixin de banda les seves diferències i treballin per un objectiu comú. D'aquesta manera, es substitueix el càstig tant recurrent dins el model normatiu, el qual recordem Torrego Seijo (2001) ja ens feia coneixedors de tots els seus inconvenients, per una activitat didàctica enfocada a la construcció de la pau a través de l'art. Per això, aquesta activitat està pensada i és útil davant problemàtiques on les causes del conflicte deriven d'un xoc de personalitats o els motius depenen dels principis en joc.

El desenvolupament de l'activitat és molt simple:

1. Una de les parts implicades comença un dibuix acordant prèviament les dimensions del suport i la tècnica utilitzades. El suport es dividirà en tantes parts com les implicades en el conflicte. En cas que només siguin dues, es pot dividir el mateix suport en quatre parts i treballar l'obra dues vegades cada un dels implicats.
2. Un cop el primer alumne ha finalitzat el seu dibuix, es tapa el dibuix realitzat deixant només 3 o 5 centímetres visibles (depenent de les dimensions del suport) i s'entrega l'obra a l'altra part implicada, que realitzarà la seva part de l'obra seguint la petita part visible que ha deixat sense tapar el seu company.

3. Es segueix amb la roda fins a finalitzar tota l'obra. Després es destapen les parts tapades per veure l'obra al complet.
4. Finalment, les parts implicades junt amb el mediador, poden analitzar com s'han sentit amb el treball realitzat i el que en pensen.

Altres aspectes a tenir en compte:

- És important que aquesta activitat s'apliqui amb molta cura i en un ambient adequat. Això implica ser coneixedors del conflicte, de les seves dimensions i de com es senten les parts implicades, doncs l'activitat serà difícilment aplicable en conflictes de caràcter greu. De la mateixa manera, l'activitat serà acollida amb més entusiasme pels alumnes una vegada es vagin acostant posicions i el problema vagi refredat.
- Recordem que l'activitat mai pot ser imposada, doncs les parts implicades han de ser qui acceptin treballar junts com a part de la solució al seu conflicte.
- El desenvolupament que es presenta aquí, fa referència a la construcció d'una obra gràfica, encara que, com sempre, la mateixa activitat es pot aplicar o adaptar a altres camps artístics i igualment expressius, com per exemple, el relat fantàstic, la poesia o qualsevol altre camp que serveixi als alumnes per a construir una obra d'expressió artística en conjunt.
- És important també fer una anàlisi de l'obra realitzada, ja que aquesta pot ser un reflex del conflicte o de com es senten els alumnes.

Avaluació:

El mediador és qui tindrà la capacitat de veure i entendre si l'activitat ha tingut algun efecte positiu durant el procés de mediació. Això significa que:

- L'activitat ha afavorit i facilitat a l'arribada d'un acord entre les parts implicades.

- La comunicació s'ha vist enriquida per part dels alumnes a través de l'activitat.
- Els alumnes han modificat el seu concepte sobre els conflictes i la perspectiva positiva d'aquests.
- Els alumnes han desenvolupat les seves habilitats artístiques, així com la creativitat i la imaginació.

Proposta de mediació 2: "Beef, no sou els primers".

La següent proposta està pensada per aplicar-la entre alumnes en conflicte per qüestions principalment derivades del **xoc de personalitats**, que és una de les causes de conflictivitat més extenses dins les aules. Ja sigui pel motiu que sigui (principis en joc, propietat en joc, etc), els alumnes tenen disputes constantment, encara que aquestes, normalment, són en el fons **conflictes irreals**, però que poden arribar a tenir conseqüències greus si no es tracten a temps.

Pels que som coneixedors de la història de l'art però, sabem que aquests tipus de conflictes són també freqüents entre artistes (els quals els anglesos anomenen *beef*), incloent-hi els més coneguts com puguin ser el mateix Picasso, Dalí, Andy Warhol o Quevedo, entre molts altres. I no parlem només d'artistes que surten en els llibres d'història, sinó que també en podem trobar casos entre els artistes actuals, sobretot si ens centrem en el camp musical, on artistes del pop i el hip hop tenen disputes constants. I és que, una de les claus del fenomen resideix en què, la majoria d'ells, han aconseguit extreure'n alguna cosa positiva del conflicte i, fins i tot, molts han arribat a col·laborar en obres artístiques en comú.

Objectius:

- Conèixer la perspectiva positiva del conflicte.
- Entendre la importància i conèixer els efectes positius del treball en grup i de la col·laboració.

- Utilitzar exemples de l'àmbit artístic pel desenvolupament de les competències cíviques i socials així com per a la construcció de la pau.

Si bé l'activitat no té com a objectiu la resolució directa del conflicte a tractar, aquesta té la funció d'oferir eines que ajudin a les parts implicades a resoldre les seves diferències a través d'exemples que els alumnes sentin com a propers. Per això, aquesta té l'objectiu **d'oferir unes bases per a l'aplicació d'altres propostes** com per exemple la proposta de mediació 1 exposada amb anterioritat.

Desenvolupament:

Tot i que aquesta activitat és molt fàcil d'aplicar, és essencial que el mediador sigui ben coneixedor del tipus de conflicte que s'està tractant, de la posició de les parts i, sobretot, de la realitat sociocultural a la qual pertanyen cada una de les parts implicades. Per això, durant el procés de mediació, el mediador haurà de ser prou hàbil per poder extreure informació a les parts implicades per així proposar-los l'activitat de manera adient.

L'activitat consisteix en demanar a les parts implicades que realitzin un treball sobre artistes del seu interès que hagin tingut algun tipus de conflicte (a poder ser semblant al seu) amb algun altre artista, esbrinant per quins motius es va donar i com es va resoldre, amb les seves corresponents conseqüències.

Això potser utilitzat pel mediador durant les següents fases com a fil conductor o com un fet exemplar per guiar a les parts implicades cap a una possible resolució del seu conflicte. Aquesta, preferentment, pot conduir a la construcció d'alguna obra en comú, encara que els exemples també poden servir per conèixer i entendre les conseqüències negatives que poden arribar a tenir certs conflictes. Alguns exemples que es poden utilitzar són:

1. Un *beef* entre dos artistes actuals del món de la música. Alguns exemples útils poden ser les disputes entre el cantant de moda juvenil C. Tangana amb l'altre

cantant també molt conegut entre els adolescents d'avui dia, Yung Beef. D'igual manera, cantants de hip hop com Kase.o i Metro, han arribat a protagonitzar algunes de les disputes més conegudes dins l'àmbit musical en el panorama espanyol.

La importància d'aquests exemples resideix en què, en els dos casos, els artistes han acabat fent les paus públicament i col·laborant en cançons, aprofitant així el conflicte com una oportunitat i una font d'inspiració per a la seva obra artística.

2. Les disputes entre Lope de Vega, Quevedo i Gongora, principals autors de l'anomenat Segle d'Or de la Poesia Espanyola, els quals també van utilitzar els seus conflictes personals com a font d'inspiració per a la seva poesia i la seva literatura en general, arribant a demostrar-se tanta admiració com odi, recurrent sovint a la ironia per fer-ho i desenvolupant així un gran sentit de l'humor, imaginació i creativitat. Els genis doncs, van expressar-se sempre a través de l'art, deixant de banda solucions violentes que no els portaven a cap banda.

3. Oteiza i Chillada, dos dels grans escultors del País Basc i dels més importants del s. XX, van protagonitzar diverses disputes durant més de trenta anys. Aquestes van tenir un gran ressò dins l'àmbit artístic, arribat a incomodar als seus companys i creant disputes entre els mateixos crítics d'art. A l'any 1997 però, de manera totalment inesperada, arriba la reconciliació, una de les més boniques que hàgim pogut contemplar, ja que donada la seva importància, es va retransmetre per la televisió nacional del País Basc. El conegut com "abrazo de Zabalaga", fou i segueix sent avui dia, un punt d'inflexió en el món artístic i tot un exemple per a la construcció de la pau dins el nostre país.

Altres aspectes a tenir en compte:

- Un cop més, recordem que els exemples aquí exposats són totalment orientatius, i la mateixa activitat pot ser aplicada amb diferents problemàtiques sempre i quan el mediador en sigui coneixedor.

- El mediador necessitarà tenir coneixements sobre el món artístic en cas que sigui ell qui proposi el tema o conflicte a treballar. Si és l'alumne implicat en el conflicte el que proposi el tema a treballar, el mediador haurà de fer un estudi sobre el cas i valorar si aquest és útil pel conflicte donat.
- També és important que aquesta activitat pugui conduir als alumnes a la creació d'algun tipus d'obra en comú o a la participació d'alguna activitat. Per exemple, en cas que el conflicte entre les parts sigui el causant de la destrucció de l'immobiliari escolar, es pot proposar la reparació del mateix en conjunt.

Avaluació:

- La comunicació s'ha vist enriquida per part dels alumnes a través de l'activitat.
- Els alumnes han modificat el seu concepte sobre els conflictes i comprenen la perspectiva positiva d'aquests.
- L'activitat ha facilitat el procés de mediació.

Proposta de mediació 3: "Mira com em sento".

Sovint, i depenent del tipus de persona que siguem, ens és difícil explicar com ens sentim enfront de les diferents situacions de conflicte en les que ens trobem. Per això, utilitzar mitjans d'expressió artístics ens pot ajudar o inclús resultar-nos més fàcil.

Objectius:

- Aprendre a utilitzar els mitjans d'expressió artístics per comunicar-se efectivament.
- Posar-se en el lloc de l'altre i entendre les conseqüències de les nostres accions.

- Entendre la importància de comunicar-se i expressar-se de manera pacífica com a única via per a la resolució dels conflictes.
- Desenvolupar la creativitat i la imaginació.
-

Desenvolupament:

L'activitat consisteix en proposar a les parts implicades la creació d'una sèrie d'obres que mostrin a l'altra part la manera que els va fer sentir el desenvolupament del conflicte i així afavorir la tercera fase de la mediació, ubicar-nos. Aquestes obres es poden fer, preferentment, a través de la fotografia o d'obres gràfiques senzilles, ja que no es tracta de desenvolupar una gran obra, sinó de transmetre els nostres sentiments a l'altra part del conflicte.

Després, aquestes obres s'entregaran al mediador i aquest l'ensenyarà a l'altra part implicada en el conflicte amb la finalitat de fer-los reflexionar sobre les dimensions del conflicte i sobre les conseqüències de les seves accions.

La dificultat d'aquesta activitat doncs, resideix en l'habilitat del mediador i de la seva sensibilitat a l'hora de proposar la feina així com en trobar el moment adequat per entregar les obres a les parts implicades durant el procés de mediació.

Així, depenent del grau de conflictivitat o del punt en què es trobi la negociació i les relacions entre els implicats, el mediador farà entrega de les imatges als alumnes al mateix temps o de manera individual segons cregui convenient.

Un cop s'entreguin o mostrin les obres a les parts implicades, el mediador tindrà la funció de fer reflexionar als implicats de manera que entenguin el que l'altra part vol transmetre amb les seves creacions i puguin comprendre les dimensions del conflicte i de les seves accions.

Avaluació:

L'activitat serà útil quant:

- Les parts implicades han aconseguit comunicar-se efectivament a través del llenguatge artístic.
- La utilització de la comunicació artística ha afavorit la posada en comú de les diferents postures de les parts implicades.
- Els alumnes han entès i acceptat les seves responsabilitats dins els conflictes donats.
- La mediació s'ha vist afavorida gràcies a l'activitat i a més, ha ajudat a l'arribada d'un acord.

8. CONCLUSIONS.

L'estudi aquí proposat i les activitats desenvolupades tenen, com a principal objectiu, afavorir a la resolució dels conflictes dins les aules a través del procés de mediació, així com donar eines que ajudin els alumnes a afrontar els conflictes un cop sorgeixen. Aquestes eines tenen, a més, un afegit: l'art com a llenguatge. I és aquí on resideix la importància de les propostes, doncs l'art té la capacitat de comunicar i arribar on altres llengües no ho poden fer. Per això, cada una de les propostes ha estat desenvolupada utilitzant el marc teòric aquí exposat sumat a la meva experiència pràctica.

Aquesta experiència pràctica ha estat essencial a l'hora de desenvolupar les propostes, doncs durant les pràctiques del màster en formació del professorat, vaig tenir la possibilitat de comprovar com l'art realment funcionava en els diferents moments de conflictivitat que trobem dins un institut, encara que sovint ho fes de manera quasi anecdòtica.

No oblidem però, que aquestes propostes són només exemples els quals tenen la intenció de mostrar la capacitat de l'art i de l'expressió artística a l'hora de treballar i desenvolupar les competències socials i cíviques, doncs aquestes han

estat certament oblidades dins el currículum d'educació plàstica, visual i audiovisual de l'ESO.

Per això, les propostes, a l'igual que l'art, són prou elàstiques per ser utilitzades a diferents nivells de conflictivitat així com en diferents àmbits i diferents cursos. L'aplicació de les mateixes així com el seu èxit, recordem, dependrà en gran part del professorat que organitzi les activitats així com del mediador.

Finalment, i a pesar de no poder exposar aquí una experiència pràctica de l'aplicació de les propostes, tinc la seguretat que aquestes són útils envers els objectius proposats, doncs és evident la funció de l'art dins el camp de la comunicació així com la utilitat de la mediació escolar per a la resolució dels conflictes. Per això, i pel poc risc que representa l'aplicació de les activitats, l'art, bé es mereix un lloc en el desenvolupament de les competències socials i cíviques així com dins l'àmbit de la construcció de la pau.

9. BILIOGRAFIA.

Articles

Moreno, A. (2010). La mediación artística: un modelo de educación artística para la intervención social a través del arte. *Revista Iberoamericana de educación*, (52/2). Recuperat de <https://rieoei.org/historico/expe/3422Moreno.pdf>

Moreno, A. (2017). La mediación artística: Arte para la transformación social, la inclusión social y el desarrollo comunitario. *RES, Revista de Educación Social*, (25), 411-414.

Cascón, P. (2000). Educar en y para el conflicto. *Cátedra UNESCO sobre Paz y Derechos Humanos*. Recuperat de <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001329/132945s.pdf>

Sanchez-Ruiz, J i Chacón, P. (2012). Artemediación, un modelo en desarrollo. *Arte, educación y cultura. Aportaciones desde la periferia*. Recuperat de http://www.educacionartistica.es/aportaciones/1_comunicaciones/intervencion_reconstruccion/142_sanchez_ruiz_chacon_artemediacion.pdf

Rodrigo-Montero, J. (2014). *Kunstcoop: experiencias de mediación artística en Alemania*. Recuperat de <https://revistas.ucm.es/index.php/ARIS/article/viewFile/43723/46405>

Llibres

Rozenblum, S. (2007). *Mediación. Convivencia y resolución de conflictos en la comunidad*. Barcelona: GRAÓ.

Serrat, A. (2002). *Resolución de conflictos. Una perspectiva globalizadora*. Barcelona: Wolters Kluwer Educación.

Floyer, A. (2004). *Como utilizar la mediación para resolver conflictos en las organizaciones*. Barcelona: Paidós Iberica.

San Martín, J.A. (2003). *La mediación escolar: un camino nuevo para la gestión del conflicto escolar*. Madrid: CCS.

Aguirre, A. (2005). *La mediación escolar: una estrategia para abordar el conflicto*. Barcelona: GRAÓ.

Viñas, J. (2004). *Conflictos en los centros educativos: cultura educativa y mediación para la convivencia*. Barcelona: GRAÓ.

Torrego, J.C. (2006). *Modelo integrado de mejora de la convivencia: estrategias de mediación y tratamiento de conflictos*. Barcelona: GRAÓ.

Silva, E, A. (1998). *Constructivismo. Aplicaciones en educación*. Venezuela: Fondo Editorial Tiot Tio.

Zabala, A. i Arnau, L. (2007). *11 ideas clave: como aprender y enseñar competencias*. Barcelona: GRAÓ.

Lederach, J. P. (2000). *El abecedario de la paz y los conflictos: educación para la paz*. Madrid: La Catarata.

Legislació

Decret 34/2015, de 15 de maig, pel qual s'estableix el currículum de l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears. *Bolletí Oficial de les Illes Balears*, de 16 de maig de 2015, núm. 73, pp. 25016-25302.

Webs

Generalitat de Catalunya. Projecte Educatiu del Centre. Recuperat de <http://ensenyament.gencat.cat/ca/arees-actuacio/centres-serveis-educatius/projectes-centre/projecte-educatiu-centre/>

Govern de les Illes Balears. Índex orientatiu del projecte educatiu del centre. Recuperat de <http://www.caib.es/sacmicrofront/archivopub.do?ctrl=MCRST2745ZI126267&id=126267>